

Ірина Лантух
викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Ідея гендерної рівності напролязі останніх років привертає увагу окремих держав і міжнародних організацій, світової спільноти та окремих громадян, громадських організацій тощо. Її правове регулювання перебуває на етапі становлення й розвитку, і це відбувається на внутрішньодержавному (національному) та міжнародному рівнях. Таким чином, формуються певні стандарти гендерної рівності, недискримінації, паритетної демократії загалом. Важливим є не лише правове закріплення принципу гендерної рівності, а й створення ефективних механізмів реалізації таких стандартів на різних рівнях, у всіх сферах життєдіяльності людини й держави, міжнародного співтовариства.

До нормативно-правових актів національного рівня, що врегульовують відносини у сфері державної гендерної політики в Україні, належить, передусім, Основний Закон - Конституція України, що згідно з вимогами Конвенції ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок"[1], яка була ратифікована Україною 12 березня 1980 р, включила принцип рівноправності жінок і чоловіків, що є основою подальшого розвитку гендерного законодавства. Так, рівність прав і свобод людини й громадянина незалежно від статі визначається і гарантується ст. 24 Конституції України, в якій, зокрема, закріплено: "Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям". Принцип гендерної рівності закріплено також у ст. 51 Конституції України: "Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен з подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняється державою" [2].

З погляду забезпечення гендерної рівності вважаємо, що законодавство України перебуває у стані, так званої, трансформації від гендерно нейтрального до гендерно чутливого. На конституційному рівні закріплені фундаментальні права людини, а також гарантії їх захисту. Однак, положення законів не закріплюють відповідні процедури забезпечення рівності статей, а отже, залишаються декларативними. Відповідно до Конституції України конституційні права та свободи людини й громадянина є безпосередньо діючими. Вони визначають зміст законів, інших нормативно-правових актів. Усі конституційні норми, які визначають права та свободи людини й громадянина, містять моделі поведінки громадян і держави. Зрозуміло, що ці моделі потребують законодавчого закріплення механізму реалізації положень Конституції України. Подальше завдання полягає у прийнятті таких законів та нормативно-правових актів, які забезпечать практичне втілення принципу гендерної рівності в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства [3, с.96].

Найбільш повно правовий аспект забезпечення гендерної рівності досліджено І. О. Грицай, яка зазначає, що становлення сучасного демократичного суспільства в Україні є складним трансформаційним процесом, який не може обійтися без гендерних перетворень. Поставивши ціль до демократичного розвитку, Українська держава насамперед має орієнтуватися на зарубіжний досвід реалізації принципу гендерної рівності, адже це свідчить, наскільки ефективно держава може побудувати об'єднане, розвинуте та поступальне суспільство, а нехтування проблемами гендерної рівності ставить під удар всю систему державного управління

Важливо зазначити, що в умовах зміцнення курсу на європейську інтеграцію, моде-

рнізація українського суспільства вимагає виходу за межі тільки національного права і законодавства. Так, крім міжнародно-правових норм, Україна визнала норми європейського прецедентного права, а саме практику Європейського суду з прав людини. Згідно з міжнародними стандартами у сфері прав людини, фактично саме суд є єдиним органом, до повноважень якого входить ефективне відновлення прав людини та їх захист від дискримінації. В демократичній державі серед інститутів, що є гарантією й одночасно механізмом захисту прав і свобод людини й громадянина, значну роль відіграє правосуддя. Так, у встановленні реальної гендерної рівності в Україні визначальну роль покладають на судову гілку влади. Слід акцентувати увагу, що, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі - ЄКПЛ або Конвенція) та протоколи до неї, наша держава зобов'язалася передусім гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені у ній, зокрема у контексті заборони дискримінації за будь-якою ознакою, що включає в тому числі стать. Визнання обов'язкової юрисдикції ЄСПЛ у всіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, у тому числі щодо гендерної рівності, актуалізує вивчення практики ЄСПЛ та її застосування з урахуванням чинного законодавства України, оскільки саме в рішеннях ЄСПЛ відображається зміст положень про заборону дискримінації за ознакою статі. ЄСПЛ у більшості випадках розглядає справи, в яких проти своєї держави виступають саме жінки, тому що вона не захищає їхні права. При застосуванні норм ЄСПЛ судді повинні брати до уваги практику як щодо України, так і сформовану в ході розгляду скарг, поданих проти інших держав. Такий підхід допоможе уникнути Україні вчинення нових порушень Конвенції. З огляду на це застосування прецедентної практики ЄСПЛ з прав людини у правовому полі України сприятиме зближенню національної правової системи із європейськими стандартами прав людини у контексті гендерної рівності та забезпечить захист прав та свобод [4. с. 426].

Таким чином, підсумовуючи, важливо зазначити, що нормативно-правове регулювання гендерної рівності в Україні, здійснюється нормативно-правовими актами двох рівнів: наднаціонального та національного. Увага до рішень Європейського суду з прав людини в Україні має зростати з огляду на євроінтеграційні прагнення. Саме на рівні практики Європейського Суду з прав людини первісно визнано, що право на однакове ставлення, зокрема за ознакою гендерної рівності, є одним із основних прав людини.

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липн. 1997. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2021).

2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 10.05.2021).

3. Kushnir N. V. Міжнародний досвід законодавчого забезпечення гендерної рівності. *Law and Safety*. 2017. Т. 64. №. 1. С. 93-98.

4. Грицай І.О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія. Київ. Хай-Тек Прес. 2018. 470 с.

Влада Літошко
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОЦЕСНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ПРАВА

За останні десятиліття характер військових конфліктів різко змінився. Внутрішні конфлікти – це ведення протилежними збройними угрупованнями, часто розподіленими за ідеологічними чи етнічними ознаками які все частіше орієнтуються на цивільних осіб та руйнують суспільство з важкими фізичними, психологічними, соціальними, політичними та економічними наслідками.

Зі зміною характеру конфлікту виникає дедалі більший попит на його розгляд різноманітний вплив на жінок та дівчат, чоловіків та хлопців, а також для задоволення їхніх конкретних потреб, перед, під час та після конфлікту. Також зростає усвідомлення важливості